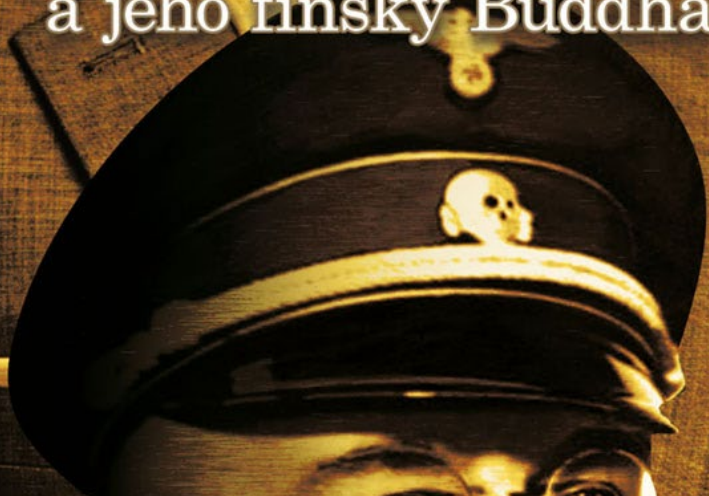

Tapio Tamminen

HIMMLER

a jeho finský Buddha

Himmler a jeho finský buddha

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Tapio Tamminen
Himmler a jeho finský buddha – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

**HIMMLER
A JEHO FINSKÝ BUDDHA**

HIMMLER A JEHO FINSKÝ BUDDHA

TAPIO TAMMINEN

 P R E S S

*„Nevyjde odtud nikdo, kdo by světu, spolu se znamením
vrytým do těla, přinesl neblahou zprávu o tom,
co se v Osvětlení člověk odváží udělat z člověka.“*

PRIMO LEVI

Obsah

Úvodem	11
--------	----

PROLOG

Setkání v Hartzwalde	19
----------------------	----

I

Ženský tábor	31
Paličák slepičářem	41
Kersten potkává mistra Ko	51
Černé trojúhelníky	69
Holandský dvorní lékař	75
Vyhladovělý rejsek	83
Akce Eutanazie 14F13	97

II

Snídaně na břehu jezera	107
Léto v Petäys	115
Bonusy od Siemensu	133
Návštěva nacisty z královského rodu	141
Po stopách varšavských sirek	147
Kersten potkává Rooseveltova člověka	161
Tenkrát na Východě	171
Himmler hledá odpovědi ve východních naukách	177

III

„Nechovej se jako řezník“	197
Hrabě a jeho stín	205
Vyletí tábory do vzduchu?	215
Do zeleného, nebo do bílého autobusu?	221
Poslední dny Ravensbrücku	237
Piknik velitele tábora	245
Seržant Heinrich Hitzinger opouští tento svět	253

IV

Stockholm, červen 1945	263
„Je to Fin a ať jím i zůstane“	273
Rapsodie o záchraně národa	285
Byl zachránce nacista?	297
„Proč jste ho nezabil?“	303

EPILOG

„Zabij jednoho, jsi vrah. Zabij milion, jsi národní hrdina. Zabij všechny, jsi bůh.“	311
Prameny	321
Odkazy	335

ÚVODEM

Himmler a jeho finský buddha je příběh o konci jednoho světa a bolestivém zrodu světa nového. V hlavních rolích vystupují dva muži: Heinrich Himmler a Felix Kersten, a vedle nich ženy z koncentračního tábora v Ravensbrücku. Všichni se ale chtějí zachránit.

Felix Kersten, rodák z estonského Tartu, byl během druhé světové války a ostatně po většinu svého života finským občanem. Jeho životní příběh je téměř neuvěřitelný. Pobaltský Němec se uprostřed občanské války ocitne ve Finsku. Zanedlouho odejde do Berlína a začne studovat fyzioterapii. Jak se z něj ale stane oblíbený léčitel zámožných střeoevropských továrníků a politiků a nakonec i „dvorní lékař“ nizozemské královské rodiny? Co na obtloustlém masérovi tak okouzlo Heinricha Himmlera, že ho začal nazývat svým magickým buddhou? Přinutil Himmler Kerstena, aby se stal jeho osobním léčitelem?

Kersten se ale nespokojil s rolí pouhého léčitele. Snažil se zasahovat do Himmlerova rozhodování, dokonce i do průběhu války. V roce 1943 se přestěhoval do Stockholmu. Pro kterou stranu tam pracoval? Měl snad nějakou vlastní agendu? Skutečně si myslel, že dokáže přispět ke skončení války mezi Západem a Německem?

Na jaře 1945 Kersten ještě zvýšil svou aktivitu. Rozhodujícím způsobem se podílel na záchraně mnoha vězňů z koncentračních táborů. Podle Světového židovského kongresu se zasloužil o záchranu až 60 000 Židů. Je to pravda?

HIMMLER A JEHO FINSKÝ BUDDHA

Hned po válce se ve Švédsku rozběhlo svérázné vyřizování účtů. Proti sobě v něm stanuli švédský hrabě a finský masér. Kdo z nich si měl připsat zásluhy za odvoz 20 000 vězňů bílymi autobusy do Švédska? Ředitel Švédského červeného kříže hrabě Folke Bernadotte přisuzoval operaci sobě. Několik klíčových svědků bylo opačného názoru: hrabě byl pouhým vykonavatelem masérova plánu. Hrabě měl podporu vlády. Ale i za masérem stála vlivná skupina příznivců. Výsledkem byl hořký spor, který se táhl ještě roky poté, co byl Bernadotte zavražděn. Kam až sahá pře, která si získala pozornost i na mezinárodní scéně? Stane se Kersten obětí identitárního hnutí rodícího se v poválečném Švédsku? Uchýlí se obě strany k podpásovým úderům?

Dva roky po válce vydal Kersten své paměti, které se dočkaly rozporuplného přijetí. Autor sám si byl vědom, že některé jeho historky znějí až příliš neuvěřitelně, než aby byly skutečné. V předmluvě se píše, že mohou připomínat příběhy barona Prášila. Kersten ale tvrdí, že jsou pravdivé.

Ve svých pamětech a denících, publikovaných o něco později, Kersten zanechal přehršel nevyjasněných otázek, které zaměstnávají historiky už přes přes půl století. Co byl vlastně Kersten zač – vypočítavý šarlatán, nebo charismatický lidumil? V čem spočívalo jeho léčitelské umění? Neměl přece jen pravdu, když tvrdil, že existoval plán deportovat finské Židy do koncentračních táborů?

Nejasnosti spojené s Kerstenovou osobou daly kromě hrdinských legend vzniknout i parodiím. Režisér Woody Allen si Kerstena vzal na mušku v povídkové sbírce *Getting Even* (1971). Hlavní postava z povídky „The Schmeed Memoirs“ Friedrich Schmeed je nejúspěšnější kadeřník nacistického Německa a Hitlerův dvorní

holič. Schmeed se před Norimberským tribunálem hájí, že si po celou válku neuvědomil, co je jeho zaměstnavatel zač.

Německý lékař na odpočinku Werner Neuss je zase autorem asi nejvýstřednějšího a místy nechtěně komického Kerstenova životopisu *Menschenfreund und Mörder* (2010). Neussův otec údajně v mládí znával jistého Felixe Huberta. Ten měl v Německu zabít jednoho lodníka a uprchnout do Estonska, kde na sebe vzal identitu Felixe Kerstena. Pravý Kersten údajně padl v boji za osvobození Estonska. Jako důkazy pro svá tvrzení neuvádí Neuss víc než vyprávění svého otce a Hubertovy fotografie. K Neussově smůle je na fotkách stěží znát jakákoliv podobnost mezi Hubertem a mladým Kerstenem – a ještě těžší je uvěřit, že by rodiče nepoznali vlastního syna, který je v Tartu navštěvoval ve 20. a 30. letech 20. století.

Kersten dal vzniknout i několika hrdinským legendám. Jako hrdina vystupuje – kromě vlastních pamětí – v časně vydaném životopise *Les Mains du miracle* (1960) z pera populárního francouzského spisovatele Josepha Kessela, který byl zanedlouho přeložen do angličtiny jako *The Man With the Miraculous Hands*. Rovněž Felixův syn Arno Kersten v nedávno vydané knize *Himmlers innersta hemligheter* (2016) uvádí svého otce v hrdinské roli, stejně jako důstojník americké rozvědky John H. Waller v *The Devil's Doctor* (2002). Oba přitom čerpají téměř bez výjimky z Kerstenových memoárů nebo vyprávění. Důvěryhodnost těchto knih je proto v téže míře diskutabilní jako důvěryhodnost Kerstenových pamětí.

Kersten se nicméně nikdy nestal národním hrdinou. Na to byl příliš výstřední a rozporuplná osobnost. Měl v sobě příliš mnoho z podvodníka na to, aby se jakékoliv zemi hodil do galerie hrdinů,

přestože to, co vykonal pro záchranu lidských životů, si nezádá s činy téměř jakéhokoli jiného hrdiny druhé světové války.

Kersten měl mnoho tváří, jako ostatně každý. Mnozí se ale nedokázali smířit s rozpory, které ho provázely: usvědčený podvodník přece nemůže být zároveň hrdinný zachránce. Opravdový hrdina je přece čistý, bezmála dokonalý imaginární občan. Tato naivní představa má možná hlubší kořeny, než tušíme. Nejde ani tak o hrdiny samotné jako o naši potřebu přisuzovat jim téměř nadlidské vlastnosti. Ve společnosti zasažené hlubokou krizí plní hrdinové důležitou terapeutickou roli. Uprostřed rozkladu panuje silná poptávka po zachráncích, kteří pomáhají společnosti zotavit se z prožitého traumatu.

Národní hrdinové jsou vždy mýty vytvořené lidmi, dílo své doby a společnosti. Folke Bernadotte se k tomuto účelu výborně hodil poválečnému Švédsku – a částečně i celému západnímu světu. Naopak nejdále v navlékání hrdinského kostýmu na Kerstenovu korpulentní postavu došli v Nizozemsku. Známy holandský profesor N. W. Posthumus Kerstena několikrát navrhl na Nobelovu cenu míru.

Kerstenova záhadná osobnost a otázky, které po sobě zanechal, na druhou stranu udržely při životě zájem o tohoto kosmopolitu a dobrodruha. Kdyby ve svých pamětech vyložil na stůl všechny karty, jeho životní příběh by dnes sotva budil takovou pozornost. Ostatně co jiného nás přitahuje víc než tajemství?

Začal jsem se o záhadného Kerstena zajímat už před lety. Původně jsem neměl v úmyslu napsat víc než jeden příspěvek do rádia. O dva roky později jsem ale narazil na několik zajímavých článků týkajících se Kerstenových let ve Švédsku. Jiskra se znova rozhořela.

Bylo zřejmé, že Kerstenovým činům nelze porozumět bez Himmlera a že ani jeho paměti není možné číst jinak než z perspektivy jara 1945. Proto jsem se zaměřil především na ono „poslední jaro“ a roky, které Kersten strávil ve Švédsku. Od začátku jsem také věděl, že v knize dám prostor vícero hlasům. Kromě Himmlera v ní měly nějakým způsobem dostat místo i ženy z koncentračního tábora v Ravensbrückeru. Jejich hlas se do značné míry opírá o zážitky Margarete Buber-Neumannové. Její paměti jsou jedním z nejpůsobivějších dokumentů, které kdy byly o Ravensbrückeru napsány.

Nedělám si iluze, že bych v plné míře mohl odpovědět na otázky s Kerstenem spojené – to je stěží možné – či rozkrýt celou legendu, respektive náplavy historických sedimentů na ni nanesených. Doufám ale, že se mi o něco věrněji podaří poodhalit jeho činy, motivy a osobnost. Ve Finsku a Švédsku je Kersten dodnes relativně málo známý, vezmeme-li v úvahu jeho roli jako ústředního hybatele a pozorovatele v mnoha rozhodujících událostech druhé světové války.

Tato kniha svým způsobem navazuje na má předchozí díla *Pahan viehätys* (2004) a *Kansankodin pimeämpi puoli* (2015). K jejímu dokončení přispěl měsíční rezidenční pobyt pro spisovatele v Edinburghu poskytnutý literární nadací nakladatelství WSOY. Za něj, jakož i za pobytový grant, patří nadaci můj velký dík. Dále chci poděkovat Sdružení finských spisovatelů populárně naučné literatury (*Suomen tietokirjailijat ry*), která podpořila i tuto knihu. Redaktorce nakladatelství Atena Lauře Niemi-Pynttäriové patří můj dík za konstruktivní spolupráci. Zvláště upřímně chci poděkovat docentu evropské historie Oulovi Silvennoinenovi, který redigoval rukopis během

HIMMLER A JEHO FINSKÝ BUDDHA

červencových veder – uprostřed téměř tropických teplot severského léta. Za chyby, které v knize případně zůstaly, jsem pochopitelně zodpovědný já sám.

Luumäki, Ahola srpen 2018

Tapio Tamminen

PROLOG

SETKÁNÍ V HARTZWALDE

20. 4. 1945, SLAVNOST V BUNKRU

Večer se dunění děl nese až k základně říšského Vůdce. Adolf Hitler přijímá blahopřání od stranických a armádních špiček. Mezi účastníky oslav 56. Vůdcových narozenin je smetánka nacistického Německa: Himmler, Goebbels, Göring, von Ribbentrop, Bormann, Dönitz, Keitel, Schellenberg a Speer.

Panuje stísněná nálada. Oslavu Vůdcových narozenin tentokrát neprovází okázalé přehlídky, v ulicích neprovolávají slávu občané, lidé nejsou pohnuti k slzám při pohledu na svého vizionářského Vůdce, nikdo nezasypává květinami vojáky pochodující na přehlídce.

Účastníci oslavy hluboko pod zemí mají co dělat, aby nedali najevo zklamání. Konec se blíží. „Město bude za chvíli obklíčeno, mein Führer. Izolují vás a odříznou ústupovou cestu z jihu. Ještě můžete převzít velení nad jižními divizemi, pokud okamžitě odjedete do Berchtesgadenu.“ Himmler, von Ribbentrop, Goebbels a Dönitz se zoufale snaží zvrátit Hitlerovo rozhodnutí zůstat v Berlíně.

„To nejde – připadal bych si jako prázdný modlitební mlýnek v rukou tibetského lámy. Musím udržet kontrolu zde v Berlíně – nebo padnout,“ odsekne Hitler večer malému kroužku společníků, kteří na něj opakovaně naléhají ohledně navrhovaného ústupu.^[1]

HIMMLER A JEHO FINSKÝ BUDDHA

Během dne proběhla poslední veřejná ceremonie, když Hitler na plácku před bunkrem přijal mladé předáky Hitlerjugend. Prostranství lemovaly zřícené a těžce poškozené budovy. Neutuchající hřmění bombardérů drásalo nervy. Hitler ve své řeči ocenil hrdinství, které mladí chlapci prokázali při obraně své německé vlasti. Stejně jako ostatní Hitlerova veřejná vystoupení byla i tato malá a poslední ceremonie pečlivě naplánovaná: kdy přesně popláca chlapce soudružsky po ramenou a kdy jim na hrud připne vyznamenání.

A na závěr ještě oficiální fotografie: národem milovaný Vůdce spolu se třemi neznámými bezejmennými chlapci.

Večer je hrdina dne zamlklý. Do vlastních úvah pohroužený Hitler se ve společnosti Evy Braunové už zkraje večera stáhl do svého pokoje. Eva se ale zakrátko vrátí. Chce pokračovat v oslavě, její miláček si vůbec nevšiml jejích nových šatů, modrých se stříbrnými flitry. Kdo si se mnou zatančí? Jeden z hostů odkudsi vytáhne gramofon a desku. Ze skřípajícího nástroje se místností line balada: *Růže červené jako krev ti šeptaly o štěstí...*

A Eva tančí, tančí s každým, kdo chce tančit s ní. Dolejte šampaňské, dolejte každému, mně určitě! Mají ještě chvíličku, aby se opájeli štěstím, vzpomínkami, protančili se až k poslednímu valčíku přes miliony hrobů. Nikdo nemluví o válce, porážkách, Führerovi – nebo o smrti. Gramofon dokola vyhrává píseň o růžích červených jako krev.

Heinrich Himmler nemá náladu na radovánky. Druhý – pravda, dle vlastního mínění první – muž Říše co chvíli pohlédne na hodinky. Už měli odejít. Drobný mužík tázavě pohlédne na Waltera Schellenberga. Půl hodiny před půlnocí se rozloučí s hostitelkou a s hloučkem hostů, kteří ještě vytrvávají. Himmlera a Schellenberga

čeká tajná schůzka na venkovském sídle za Berlínem. Vědí, že už teď mají velké zpoždění, ale s tím si hlavu nelámou: švédští vyjednaváci na ně počkají třeba až do rána.

19. 4. 1945, 14:00, LETIŠTĚ VE STOCKHOLMU

Dva muži oblečení v dlouhých baloňácích nastupují do letadla označeného hákovými kříži. Jsou to jediní cestující. Pro víc lidí by ani nebylo místo, letadlo do Berlína je plně naložené prostředky humanitární pomoci Červeného kříže.

Mlčenliví muži však nejsou pracovníci Červeného kříže, ale diplomaté. Přesněji řečeno *ad hoc* diplomaté: Norbert Masur a Felix Kersten mají na Kerstenově statku nedaleko Berlína splnit přísně tajný úkol. Masur bude v jednání zastupovat švédskou sekci Světového židovského kongresu. Kersten, který setkání zorganizoval, je zase dlouholetý masér a důvěrník Heinricha Himmlera. V Německu říkají tělnatému muži doktor Kersten. Felix Kersten, muž honosící se čestným titulem *lääkintöneuvos*, vládního poradce pro veřejné zdraví, má ale finské občanství.

Kersten a Masur od švédského ministerstva zahraničí obdrželi seznam lidí, které se mají pokusit dostat z koncentračních táborů. Už několik týdnů byli připraveni na cestu. Válka v Německu neustále nabírala na síle a každý ztracený den zvyšoval jejich tíseň. S mrazením u srdce očekávali, kdy přijde zpráva, že nacisté začali likvidovat vězně z koncentračních táborů. Podle zpráv, které se dostaly do Stockholmu, chce vrchní dozorce tábora nedaleko švýcarských hranic nacpat vězně do nedalekého tunelu – a ten odstřelit. Ve středozevní oblasti se mluví o potápění lodí naplněných vězni. Masur a Kersten vědí, že jejich mise může zachránit život desítek tisíců lidí.^[2]

HIMMLER A JEHO FINSKÝ BUDDHA

Místo Masura se původně měl vypravit obchodník Hillel Storch, kterému se před dvěma lety podařilo uprchnout z Lotyšska do Švédska. Storch byl ale muž bez dokladů, nevlastnil pas žádného státu. Světový židovský kongres došel k závěru, že vyslat bezprizorního lotyšského Žida Storcha do Berlína by představovalo příliš velké riziko. Na poslední chvíli ho nahradil německý Žid Norbert Masur.

Během několik hodin trvající cesty má Masur čas přemýšlet o svém úkolu. Zanedlouho se sejde s Heinrichem Himmlerem – on, Žid, uprchlík z koncentračního tábora se setká s největším masovým vrahem světa. Dokáže se před Himmlerem ovládat? Přiměje se vůbec i jen vyslechnout toho kata? A co když Himmler nepřistoupí na jeho a Kerstenův návrh?

Když se letadlo dostane nad Německo, Masur se nahlas podívuje nad mírumilovným obrazem tam dole. Pole vypadají uvláčená a připravená k setbě jako jakékoliv jiné jaro. Při pohledu shora se zdá, že v zemi vládne mír. O chvíli později však Masur Kerstena upozorní na kopeček hlíny, který u kraje lesa ze země vytrhla bomba.

Celníky na letišti Berlín-Tempelhof zajímá jen Kerstenův finský pas. Masur si ten svůj smí nechat v náprsní kapse, nemá totiž vízum. Úředníci byli od nejvyššího vedení gestapa s předstihem informováni o návštěvě ze Stockholmu. Mají od gestapa rozkaz vpustit Kerstenova společníka do země.

U letiště na příchozí čeká auto švédského ministerstva zahraničí. Jakmile řidič zahlédne muže, rychle jim vyrazí vstříc. Podle nových pokynů je nesmí odvézt na Kerstenův statek. Místo něj je na statek poveze gestapo.

Vůz státní policie má však velké zpoždění. Po několika hodinách čekání začínají být muži nervózní. Co se stalo? Bylo jednání

zrušeno? Kersten ví, že s příchodem tmy začne noční bombardování Berlína. Může trvat i sedm hodin. Jako první dorazí ruské bombardéry, po nich americké a nakonec britské. Je to drama odehrávající se každý večer – v tomtéž pořadí. Kersten Masurovi zdůrazňuje, že je nutné projet městem dřív, než začne bombardování.

Jarní večer už potemněl, když o desáté na letišti Berlín-Tempelhof zabočí auto gestapa. Kersten s Masurem se dozvědí, že příslušná místa nedostala potvrzení o jejich přiletu. Telefonní spojení se Stockholmem je prý přerušeno. Mlčenlivá posádka projíždí již téměř úplně setmělým Berlínem. Ve světle bledého měsíce působí trčící trosky domů neskutečně. Masurovi připadá, že se ocitl v přízračném světě duchů. Všechno kolem je jako mrtvé. Jakýsi zoufalý chodec se máváním pokouší auto zastavit. Auto pokračuje v cestě a kličkuje přitom mezi krátery na silnici.

Masur pohlédne na hodinky. Průjezd Berlínem jim trval půl hodiny. Na Kerstenův statek zbývá ještě 70 kilometrů. Jakmile auto vyjede na silnici, zastaví je vojenská hlídka: je nutné zhasnout světla. Při světle měsíce pokračují v cestě. Zanedlouho zastaví. Ačkoliv Masurovi po těle přebíhá zimničné chvění, neubrání se pohnutí nad chmurným nočním výjevem. Oblohu nad Berlínem ze všech stran probodávají silné kužele světlometů. Nervy drásající hřmění bombardérů je slyšet stále silněji.

Kolem půlnoci auto dorazí na Kerstenův statek. Pán domu uvede Masura do pokoje pro hosty. Měli by si pořádně odpočinout. Zítřek bude náročný.

Norbert Masur ale nemůže usnout. Mysl má příliš neklidnou. Co řekne zítra Himmlerovi? Závisí na tom osud Židů z Ravensbrücku. Koncentrační tábor leží vzdušnou čarou pouhých dvacet kilometrů odsud.

HIMMLER A JEHO FINSKÝ BUDDHA

Kersten a Masur zrovna snídají u bohatě prostřeného stolu, když dorazí Walter Schellenberg. Šéf špionážní služby jim oznámí, že schůzka s Himmlerem se přesouvá na později. Dnes probíhá oslava Hitlerových 56. narozenin. Himmler ale prý dorazí, jakmile se bude moci uvolnit.

Masur si prohlíží Schellenberga. Vidí mladého muže nečekaně příjemného vzezření a jemných rysů oblečeného v civilu. Není v něm za mák z nelítostného nácka, kterého Masur očekával. Schellenberg ví, co oba muže přivedlo do Německa, a chce je prý podpořit. S Kerstenem se už několik let dobře zná. Sám koneckonců často využil jeho masérských služeb. Šéf špionážní služby muže nicméně varuje, aby si nedělali velké naděje, protože Hitlerovo nejbližší okolí se bude stavět proti jakýmkoliv ústupkům v zájmu Židů.

Po snídani vezme Kersten Masura na obhlídku svých polností o rozloze přes 300 hektarů. Když vypráví o jejich koupi, hostitel se nepokouší skrýt v hlase pýchu. Na všechno si vydělal doslova vlastníma rukama. V nejlepších letech jako masér zámožné klientely vydělával závratné sumy. Kersten nešetří chválou, ani když Masurovi představuje své spolehlivé zaměstnankyně. Jde o jehovistky, které se mu podařilo zachránit v letech 1941–42. Coby pacifisté putovali Svědkové Jehovovi za mříže hned, jak začala vznikat síť trestanec-kých táborů.

O půlnoci zazvoní telefon. Schellenberg oznámí, že Himmler nemůže dorazit dřív než v půl třetí ráno. Kersten a Masur se usadí při svíčkách v obývacím pokoji a s napětím očekávají příjezd druhého muže Říše.

Přesně o půl třetí zaslechnou motor auta. Pán domu spěchá přivítat hosta.

„Guten Tag,“ pozdraví křehký muž v uniformě, když vstoupí do pokoje. Masur si v duchu oddechne: je rád, že Himmler je neuvítal slovy *Heil Hitler*. Himmlera následují jeho důvěrníci, advokát Rudolf Brandt a Walter Schellenberg. Vzhledem k pozdní hodině připadá Himmler Masurovi překvapivě svěží – a celkově působí lepším dojmem než na fotografiích. Čekal, že u něj spatří rysy prozrazující sklon k sadismu. Ale kdepak. Nebo snad nese Himmlerův pichlavý pohled stopu krutosti? Masur si v duchu říká, že kdyby neznal minulost muže před sebou, nikdy by ho nenapadlo, že se dívá na jednoho z největších masových vrahů v historii lidstva.

„Moje generace nepoznala mír,“ začne Himmler téměř okamžitě líčit Masurovi svůj životní příběh. „Když začala první světová válka, byl jsem čtrnáctiletý mladík. Jen co válka skončila, vypukla občanská válka. Židi se do povstání spartakovců ochotně zamíchali. Koneckonců jsou to cizinci, vždycky vyvolávali rozbroje. Několikrát jsme je vyhnali ze země, ale pokaždé se vrátili. Když jsme se dostali k moci, nabídla se nám příležitost vyřešit tuhle záležitost nadobro. Osobně jsem prosazoval jejich vysídlení jako humánnější řešení, ale ostatní nesouhlasili.“

Masur se opatrně pokouší přerušit Himmlerův monolog a zabránit mu, aby zabředával do dalších lží. On i Kersten sem přišli s cílem Himmlera přesvědčit, aby jim umožnil zachránit co nejvíce dosud žijících Židů, nikoliv poslouchat jeho obhajobu. Masur se ale neodvažuje to říct nahlas. Druhý muž Říše se mezitím dostane k německému útoku na východ, který všechno jen zhoršil.

„Propukly epidemie rozšířené Židy. Těla zemřelých na tyfus jsme museli začít pálit. Kvůli tomu se postavila krematoria – a za to nám teď všichni chtějí nasadit oprátku.“

HIMMLER A JEHO FINSKÝ BUDDHA

Podle Himmlera byly koncentrační tábory od začátku trnem v oku zahraničích. „Mají špatnou pověst jen kvůli nešťastně zvolenému názvu. To byla chyba. Měli jsme jim říkat vzdělávací tábory.“

Teď už Masur skočí nacistickému vůdci do řeči: „Ale nemůžete přece popřít ta nescítná zvěrstva, která se v táborech odehrála.“ „Připouštím, že občas k něčemu takovému došlo, ale viníka jsem vždy potrestal,“ pospíšil si Himmler s odpovědí.

Masur se snaží Himmlera nerozhněvat. Nechce, aby Himmler v rozčilení opustil jednací stůl. Masur opatrně začíná hovořit, dovolává se budoucnosti a toho, že by mezi svými národy měli postavit nový most, a to se nepodaří, pokud zbývající Židé v koncentračních táborech zahynou. Proto žádá, aby byli vězni strádající v táborech v dosahu švédských a švýcarských hranic co nejdříve propuštěni. Zmíní i vězně z Ravensbrücku a několika dalších táborů, které by mohli zvláštním konvojem převézt do Švédska.

Himmler zpočátku na návrh nereaguje. Pokračuje ve svém monologu, jako by ho Masur vůbec nepřerušil. Po chvíli začne spílat západním novinářům, kteří proti němu rozjeli masivní nenávistnou kampaň.

„Když jsem loni dal propustit 2 700 Židů z tábora u švýcarských hranic, novináři na moje jméno nakydali hnůj. Prý jsem ty lidi osvobodil jen proto, abych si udělal alibi. Já přece žádné alibi nepotřebuju, vždycky jsem konal jen to, co bylo nutné v zájmu mého národa, a za svými činy si budu stát až do konce. Nikdy jsem nezbohatl. Nikomu jinému nenaházeli novináři za krk tolik špíny jako za posledních dvanáct let mně.“

Když Himmler skončí se svým monologem, Masur vydechne úlevou. Himmler se chce o návrhu poradit s Brandtem mezi čtyřma

očima. U jednacího stolu s nimi zůstane i Kersten. Masur a Schellenberg se vzdálí.

Po dvaceti minutách vyjednávání pokračuje. Himmler oznámí, že je ochotný propustit tisíc Židovek z koncentračního tábora v Ravensbrücku. Auta Červeného kříže je budou moci vyzvednout hned, jak to půjde. Nacistický Vůdce je prý ochoten vyhovět téměř všem požadavkům švédského ministerstva zahraničí. Zdůrazní ale, že v dokumentech bude potřeba uvést ženy z Ravensbrücku jako Polky, nikoliv jako Židovky.

Když schůzka skončí, Masur pohlédne na hodinky: skoro na minutu pět. Na závěr si Himmler ještě zanádal na Sovětský svaz a komunisty. Masur na něj naposledy pohlédne. Himmler většinu doby mluvil klidně. Tyhle výlevy ale možná naznačují hluboko ukrytý strach. Masur ani na chvíli nepochybuje, že má před sebou inteligentního a vzdělaného muže.

Ke svému dlouholetému masérovi Felixi Kerstenovi, kterého často přezdíval jako „svého buddhu“, Himmler prohodí: „To nejlepší z německého národa zahyne spolu s námi, a co se stane se zbytkem, není důležité.“ Himmler se s Kerstenem vřele rozloučí. Oba vědí, že už se nejspíš nikdy nepotkají.

Po Himmlerově odchodu stockholmští ad hoc diplomaté ze zahrady Hartzwalde mlčky pozorují mohutná oblaka dýmu vznášející se nad Berlínem. Sověti právě bombardují Potsdamer Platz, srdce Berlína. Kersten se od Brandta dozvěděl, že na severovýchodním okraji města se zuřivě bojuje v ulicích. Město je obklíčené. Zbyla jen jedna mezírka příhodně orientovaná směrem ke Kerstenovu statku. I ta se může každou chvílí uzavřít. Měli by si z Hartzwalde pospíšet.

V deset hodin ráno nastartuje auto odvázející Kerstena a Masura. V Berlíně se muži marně pokouší zastihnout viceprezidenta

HIMMLER A JEHO FINSKÝ BUDDHA

švédského Červeného kříže Folke Bernadotteho. Také on se chtěl s Himmlerem setkat. Hrabě Bernadotte ale není k zastížení, a tak muži s předstihem dorazí na letiště v Tempelhofu. Pravidelný spoj do Stockholmu s mezipřistáním v Kodani odlétá ve dvě odpoledne.

Za dva dny se muži dozvědí, že Bernadotte už zařizuje přepravu autobusy Červeného kříže z Ravensbrücku do Švédska. Himmler se nakonec uvolil propustit z koncentračního tábora 7 000 žen, z toho asi polovinu Židovek.

I

ŽENSKÝ TÁBOR

Černý Mercedes-Benz vezoucí Heinricha Himmlera uháněl 4. ledna 1940 zasněženými lesy Meklenburska k Ravensbrücku. Auto za sebou vířilo koleje v sypkém prašanu, který napadl v noci. I po ránu bylo ještě dvacet stupňů pod nulou.

Himmler se poprvé vypravil do koncentračního tábora v Ravensbrücku, který založil v květnu předchozího roku. Tehdy do něj přesunuli prvních 900 vězňů z Lichtenburgu. Koncentrační tábory byly doménou říšského velitele SS. Miloval je. Věrný svému pedantství v nich všechno promyslel do nejmenších podrobností. Nyní ho zajímalo, zda to ve skutečných táborech funguje stejně dobře jako od rýsovacího prkna. Adolfa Hitlera koncentrační tábory naproti tomu nezajímaly – a nejspíš žádný z nich nikdy nenavštívil.

Ravensbrück byl první čistě ženský tábor. Zdi a ostnaté dráty obklopovaly politické vězenkyně, prostitutky, ženy, které nenaplňovaly národněsocialistický ideál ženství, jehovistky, Romky a Židovky.^[3]

Cesty do koncentračních táborů Himmler často využíval k návštěvám svých přátel. Mnozí nacističtí pohlaváři si u Ravensbrücku pořídili zemědělské usedlosti, které využívali k rekreaci. Lesy Meklenburska se hemžily losy, vysokou, liškami a zajíci. Himmler ale nelovil. Ve skutečnosti nesnášel krev. Svému věrnému maséru Felixi Kerstenovi, jehož statek ležel pouhých dvacet kilometrů od Ravensbrücku, jednou řekl: „Herr Kersten, představte si nějakého chudáka losa, jak se v klidu pase na okraji pole. Přijde lovec,

HIMMLER A JEHO FINSKÝ BUDDHA

který to nebohé zvíře odstřelí. Copak z toho můžete mít radost, Herr Kersten?“

Stejně jako Hitler byl i Himmler vegetarián. Kromě toho podporoval novely zákona na ochranu přírody prosazované „zelenou“ frakcí nacistické strany. Tyto kroky dokonce na podzim roku 1935 vylákaly k návštěvě Berlína profesora ochrany životního prostředí a vůdčí postavu amerického ekologického hnutí Alda Leopolda. Profesor se chtěl na vlastní oči seznámit s národněsocialistickým pokrokovým hospodařením v lesích – či spíše s nehospodařením v nich.

Leopold zastával názor, že velká část lesů by měla být chráněna před lidskými zásahy a ponechána divoké přírodě. V tomto směru, soudil, odvedly německé úřady pod Göringovou taktovkou skvělou práci. Nadchl ho také německý zákon o vivisekci, který zakazoval pokusy na zvířatech. Nacistické Německo mělo nejpřísnější zákony na ochranu zvířat na celém světě. Profesorovi obzvláště imponoval zákon na ochranu vlků. Pravda, vlci v Německu vyhynuli už před desítkami let, ale i tato symbolická ochrana divoké přírody zahřála amerického profesora u srdce.

Z vlka se pozvolna stalo kultovní zvíře Němců. Siegmund, hrdina oblíbené skandinávské ságy o Völsunzích, získal od vlka sílu pomstít smrt svého otce. Také Hitler s oblibou používal jako své kódové označení vlka. Svým základnám dával jména jako Vlkodlak, Vlčí doupe nebo Vlčí strž.

V Ravensbrücku vyrazil říšskému veliteli SS v ústrety Max Koegel, který se nedávno dočkal povýšení na *Sturmbannführera*. Muži zašli do Koegelovy pracovny. Himmler chtěl slyšet podrobnosti o právě probíhající rebelii jehovistek. Ženy odmítly šít poštovní saky pro armádu. Koegel se ani nepokoušel skrývat svůj vztek na zbožné ženy, jejichž odpor se mu nepodařilo zlomit.

Ze začátku nechal Koegel stát ženy hodiny ve sněhu a mrazu, dokud mnohé z nich nepadly v bezvědomí k zemi s omrzlýma nohama a rukama. Jakmile byl dokončen nový trestní bunkr, nechal je o hladu zavřít do temnice. Ale žádná z nich nepodlehla.

Koegel tedy každý den náhodně vybral jednu a nechal ji zbít. Ani to je nepřímělo ustoupit. Velitel tábora teď žádal Himmlera o svolení zajít ještě dál. Měl v úmyslu použít *Prügelstrafe*, tělesné tresty, které se osvědčily v ostatních koncentračních táborech k zlomení vzpurných vězňů. Při něm vězeň přivázaný vleže na břiše k dřevěné lavici obdržel 25 ran bičem. V Ravensbrücku k tomu potřebovali Himmlerovo svolení. Ten ale chtěl nejdříve vězenkyně vidět.

Jehovistky seděly v trestním bunkru už tři týdny. Stráž otevřela Himmlerovi a Koegelovi dveře. Uvnitř ve vlhké a temné cele mrzly vyhladovělé ženy. Podle jedné z nich sebou říšský velitel SS trhl, když vězenkyně spatřil a když se opatrně nadechl zkaženého vzduchu v cele. Ženy se právě modlily.^[4]

Dvě z nich už strávily více než pět let v různých věznicích za to, že se odmítly vzdát své víry. „Copak nevidíš, že Bůh se od tebe odvrátil? Můžeme s tebou udělat, co se nám zlíbí,“ řekl Himmler jedné z nich. Zevnitř cely zazněla hrdá odpověď: „Bůh nás zachrání. A i kdyby se tak nestalo, vám sloužit nebudeme.“

Himmler chtěl vidět také vězenkyně ze druhé cely bunkru. Když tam vstoupil, zeptal se jedné z mladších žen, Ruth Bruchové, proč nechce opustit svou víru. „Mně může přikazovat jen Bůh,“ řekla Ruth Himmlerovi. „Že se nestydíš, holko,“ utrl se na ni velitel SS.

Himmler s Koegelem opustili bunkr. Koegel upozornil Himmlera na další problémy, s nimiž se tábor potýká. Z Polska jim denně posílali nové vězenkyně. Koegel si postěžoval Himmlerovi, že v táboře brzy začne být těsno. Také baráky Židovek byly už nyní

nacpané k prasknutí. Stejně tak oddělení „asociálek“. Koegel je nazýval „čubkami a kurvami“. Podle Himmlera šlo jednoduše o „neuzitečná ústa“, o ženy, jejichž „život není hoden žití“.

Říšský velitel SS Koegelovi neprozradil svůj plán na likvidaci „neuzitečných úst“ v německých sanatoriích. Ve skutečnosti už nešlo pouze o plán, jelikož program eutanázie měl být zahájen v lednu.

Samotné rozhodnutí povraždit neuzitečné a pro rozvoj společnosti škodlivé lidi nečinilo Himmlerovi a jeho kolegům potíží. Větší oříšek byl, jak to provést. V Polsku přikázal Himmler duševně nemocné postřílet. V Německu bylo střílení příliš riskantní. Vrchní lékaři navrhli jako alternativu oxid uhelnatý. Ten by bylo možné použít v sanatoriích k zabíjení pacientů ve spánku. Část lékařů byla toho názoru, že nejúčinnější by bylo použít v uzavřených prostorech plyn, který by se dal zavést například do umývárén sprchami. Himmlerovi připadaly výsledky prvních pokusů s plynem velmi slibné. Soudil, že metoda by se měla otestovat na větším množství lidí.

Před odjezdem se Himmler vrátil k otázce jehovistek. Přikázal Koegelovi, aby ženy propustil z bunkru a zdržel se dalšího týrání. Tradiční metody u nich selhávaly. Svoji víry se nevzdají. Na druhou stranu byly jehovistky přímo vzornými vězenkyněmi: nelhaly ani se nepokoušely z tábora uprchnout. A především šlo o výborné služky a uklízečky. Zanedlouho po své návštěvě Ravensbrücku Himmler nechal rozeslat jehovistky do domácností důstojníků SS jako poslůhovačky. Na statek Felixe Kerstena se jehovistky dostaly jako dělnice v letech 1941–42.^[5]

Před odjezdem ještě Himmler podepsal milost pro jednu politickou vězenkyni. Jednalo se o německou komunistku, která

se v červenci pokusila uprchnout. Od té doby seděla na samotce v trestním bunkru. Den jejího propuštění určil Himmler na 20. dubna, v den Hitlerových narozenin. Na Führerovy narozeniny bylo zvykem propouštět vězně. Měsíc nato do Ravensbrücku dorazily politické vězenkyně, propuštěné jako další „gesto dobré vůle“ ze Sovětského svazu.

V únoru 1940 zastavil vlak „Moskva“ na sovětské straně mostu v Brest-Litevsku. Na zasněžený most z něj vystoupilo dvacet čtyři politických vězňů: němečtí komunisté, které Stalin daroval Hitlerovi na počest uzavřené dohody o neútočení. Dvacet dva mužů a dvě ženy bylo strážemi dovedeno na polskou stranu hranice, kde na ně čekali němečtí vojáci.

Jednou z žen, které překročily polskou hranici, byla 39letá Margarete Buber-Neumannová. Margaretin první manžel byl Rafael Buber, syn světoznámého filozofa náboženství Martina Bubera. Rafael i Margarete byli členy německé komunistické strany. Manželství uzavřené v roce 1922 se ale na konci desetiletí rozpadlo. Margarete, která byla vzděláním zdravotní sestra, se zanedlouho zamilovala do Heinze Neumanna, který byl jednou z nových a nejzářivějších hvězd německé komunistické strany.

Neumann se ale na začátku 30. let názorově rozešel s vedením strany. Byl obviněn z přílišného individualismu, protože se odkláněl od oficiální stranické linie. Neumannovi bylo vyčítáno, že rozvrací stranické řady, a v září roku 1933 musel odejít do Švýcarska. Manželé nevydrželi v nové zemi dlouho nečinně sedět, často se stěhovali a přitom se pokoušeli vytvořit síť kontaktů mezi místními soudruhy. Na falešné pasy cestovali tu do Berlína, jindy do Madridu, Paříže nebo Moskvy.^[6]